

Bos en hout in Spanje en Portugal

Op 1 januari 1986 wordt onze Europese Gemeenschap uitgebreid met twee Zuid-Europese landen, Spanje en Portugal. Het zijn zeker niet de meest welvarende landen van West-Europa. Het zijn echter wel landen met een belangrijke bosoppervlakte en een aanzienlijke jaarlijkse houtoogst. Op het gebied van bos en hout zal de Europese Gemeenschap dan ook een belangrijke uitbreiding ondergaan.

In dit Bos en Hout Bericht zal eerst een overzicht worden gegeven van het bos en de houtmarkt in elk van de twee landen, te beginnen bij Spanje. Daarna zal worden bekeken wat de invloed is van hun toetreding tot de EG op het bos- en houtbeeld van de Gemeenschap.

Bos en hout in Spanje

Het bos

De oppervlakte van Spanje, een land met 38 miljoen inwoners, is bijna 51 miljoen ha. Daarvan is ruim 12 miljoen ha „bos”, dus een aanzienlijk areaal waarvan echter slechts 7 miljoen ha echt gesloten bos is. Van de totale

oppervlakte bodgrond zou 4 miljoen ha meer productief kunnen worden gemaakt.

Van het totaal bosareaal is 65% in handen van particulieren. De Spaanse overheid streeft ernaar de particulieren méér bij bosaanleg en -verbetering te betrekken. Sinds 1977 bestaat een complex steunmaatregelen dat de volgende mogelijkheden biedt:

1. De particuliere grondeigenaar voert alles zelf uit en krijgt van de overheid een subsidie van 30-50%. Voor het verschil tussen 70 à 90% van de kosten en de subsidie kan hij een lening krijgen waarover hij gedurende de eerste 10 jaren geen rente hoeft te betalen en die bij de kap terugbetaald moet worden. Hij heeft geen fiscale voordelen.

2. De eigenaar sluit een contract met de Staat. Die voert alles uit. De eigenaar is aan het contract gebonden tot het eind van de omloop. Hij krijgt 40-60% van de opbrengst. Zolang er geen opbrengst is betaalt hij geen belasting over bos en grond.

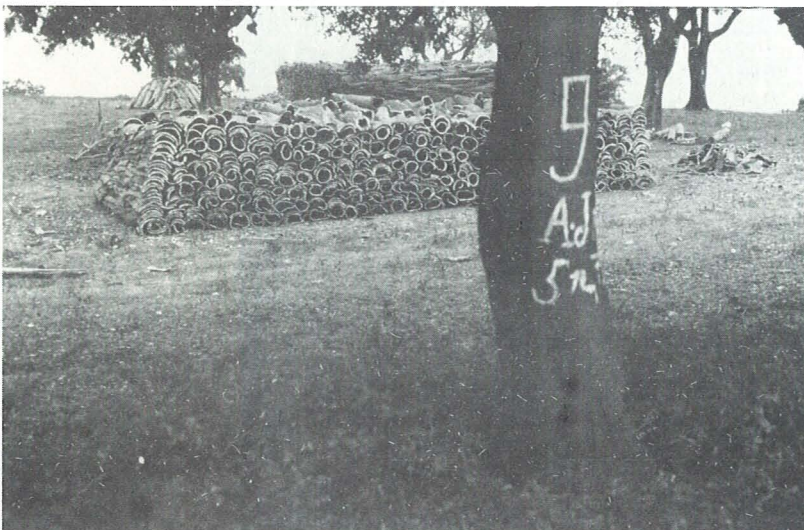
3. Als 2, maar de eigenaar kan tussentijds het contract beëindigen. Er wordt dan afgerekend op basis van wat de Staat heeft geïnvesteerd enerzijds en wat de eigenaar aan subsidie en lening zou hebben ontvangen als hij zelf zou hebben bebost (dus als 1) anderzijds. Daarbij wordt rekening gehouden met een rente van 8% voor eucalyptus en 4% voor andere houtsoorten.

De overheid beoogt een samenhangend beleid te ontwikkelen voor bosbouw, erosiebestrijding, natuurbescherming, openlucht recreatie, exploitatie van natuurlijke hulpbronnen, jacht en visserij. Er is dus sprake van een duidelijke „multiple use” gedachte.

Na 1940 zijn indrukwekkende bebossingsactiviteiten ondernomen, vooral om de tijdens en na de burgeroorlog sterk toegenomen erosie tegen te gaan. Van 1940 tot 1979 is 2.700.000 ha door de Staat bebost en 400.000 ha door particulieren, waarvan de helft gesubsidieerd. Deze activiteiten nemen af. In de periode 1955-1965 werd jaarlijks nog 100.000 ha aangelegd maar dit is geleidelijk verminderd tot 70.000 ha aan het eind van de zeventiger jaren. Tegenover deze uitbreiding staat de jaarlijkse vernietiging van veel bos door brand, de grote vijand van het bos in Spanje.

Dit bos bestaat voor meer dan een kwart uit Pinus-soorten. De zeeden (*P. pinaster*) komt er van nature op grote schaal voor; andere soorten zijn de grove den (*P. silvestris*), de zwarte den (*P. nigra*) en vooral de parasolden (*P. halepensis*). Verder bestaat bijna 40% van

Portugal: Kurkeik-exploitatie. Op de stammen van de kurkeiken wordt aangegeven over hoeveel jaar de volgende „ontkurking” kan geschieden.

het bos uit eik-soorten, waarvan *Quercus ilex*, de steeneik, het grootste areaal inneemt. Een belangrijke soort is de kurkeik (*Q. suber*); weliswaar maakt hij slechts 3% van het bosareaal uit maar als kurkleverancier heeft hij economische betekenis, wat van de steeneik zeker niet kan worden gezegd.

De nieuwe bossen in Spanje worden, vooral aangelegd met grove den, eucalyptus en, in de dalen, populier.

De staande houtvoorraad in het gesloten bos is 475 miljoen m³, de gemiddelde jaarlijkse aanwas ruim 4,5 m³ per hectare.

Hout en houtprodukten

(Voor de produktie van eucalyptus-olie: Zie bij Portugal)

Met zijn jaarlijkse *houtoogst*, ongeveer 14 miljoen m³, zal Spanje in de EG op de derde plaats komen, na Frankrijk (ruim 40 miljoen m³) en West-Duitsland (35 miljoen m³) maar ruim voor Italië (8 miljoen m³). De samenstelling van de houtoogst, verder de import, de export en het verbruik van rondhout zijn aangegeven in tabel 1, gebaseerd op cijfers van de FAO, gemiddeld voor de jaren 1981-1983.

Tabel 1 Spanje (gemiddeld 1981-1983)

	× 1.000 m ³			
	oogst	import	export	verbruik
zaaghout				
– naaldhout	3.576	2	13	3.565
– loofhout	903	502	3	1.402
vezelhout ¹⁾	6.865	332	148	7.049
brandhout ²⁾	1.379	7	403	983
ander rondhout	1.264	5	44	1.225
totaal	13.987	848	611	14.224

¹⁾ Import en export incl. chips en houtafval.

²⁾ Import en export incl. houtskool; 1 ton houtskool = 6 m³ rondhout in de tabel.

De oogst gaat voor bijna een derde (overwegend grenen) naar zagerijen, voor ruim 40% naar de papierindustrie en voor 9% naar de spaan- en vezelplatenindustrie.

De produktie van chips en houtafval voor de pulp- en platenfabrikage bedraagt ongeveer 0,5 miljoen m³, de import ongeveer 120.000 m³ en de export 70.000 m³ (situatie 1983/1984).

De rondhoutprijzen, die erg laag waren, zijn sinds 1983 voor zaaghout met 40% en voor vezelhout met 80% gestegen.

De invoer betreft overwegend die van loofzaaghout en vezelhout. Het eerste kwam in 1983 voor ongeveer 70% uit de tropen (vooral Ivoorkust); de rest kwam vooral uit Frankrijk.

De vezelhoutimport kwam in 1983 vrijwel geheel uit Portugal. De uitvoer van „brandhout”, niet onaanzienlijk, betreft bijna uitsluitend houtskool. Al met al is Spanje in lichte mate een netto-importeur van rondhout.

De Spaanse balans van de belangrijkste *houtprodukten* is samengevat in tabel 2 (gemiddeld voor de jaren 1981 t/m 1983, gebaseerd op FAO-cijfer).

Spanje heeft een niet onbelangrijke produktie van houtprodukten, vooral gezaagd naaldhout, spaanplaten, pulp en papier.

Tabel 2 Spanje (gemiddeld 1981-1983)

	× 1.000 m ³ /ton ¹⁾			
	produktie	import	export	verbruik
gezaagd naaldhout	1.982	507	235	2.254
gezaagd loofhout	604	454	7	1.051
dwarsslagers	52	4	5	51
fineer	96	4	19	81
triplex	126	3	47	82
spaanplaten	1.316	1	270	1.047
vezelplaten	361	0	56	305
pulp	1.307	289	236	1.360
papier/karton	2.676	417	332	2.761

¹⁾ Ton voor pulp en papier/karton.

Evenals in de huidige EG bestaat de zaagindustrie overwegend uit veel kleine bedrijfjes.

Er zijn in Spanje 3.670 zagerijen waarvan ruim 70% met een omzet per bedrijf van minder dan 1.000 m³ en nog geen 3% met een omzet groter dan 10.000 m³. Er waren eind 1983 30 pulpfabrieken en 197 papierfabrieken; de gemiddelde produktiecapaciteit is laag. Het machinepark in de pulp- en papierindustrie is in het algemeen behoorlijk verouderd, hetgeen uiteraard de concurrentiepositie van de Spaanse bedrijven in de EG ongunstig zal beïnvloeden.

De produktie van spaanplaten vindt plaats in 23 bedrijven, die van triplex (totaal 136.000 m³) produktie in maar liefst 65 fabrieken!

De invoer van gezaagd naaldhout heeft in de laatste jaren voor 50% Zweden als herkomst. De export gaat vooral naar Marokko en Frankrijk. Het ingevoerde gezaagd loofhout kwam in 1983 voor bijna 30% uit de tropen (Kameroen, Ivoorkust, Zuidoost-Azië en Brazilië). De rest voerde Spanje vooral uit Duitsland en Frankrijk in.

Spanje: Eucalyptusbos, gegroeid uit opslag op stobben van gevelde bomen.

Spanje: Oude eucalyptusstam met op de achtergrond een jonge beplanting van deze soort.

De export van spaanplaten gaat voor 90% naar Engeland (V.K.).

In totaal verbruikte Spanje in de periode 1981-1983 aan houtprodukten ongeveer 16,6 miljoen m³ rondhout-equivalenten, incl. brandhout en ander niet-industrieel verwerkt rondhout maar excl. papier en karton gemaakt uit oud papier. Daartegenover staat, zoals uit tabel 1 blijkt, een rondhoutproduktie van rond 14 miljoen m³. Dat betekent dus dat met Spanje een land in de EG komt dat met bijna 85% dekking van zijn verbruik van hout en houtprodukten in slechts geringe mate deficitair is. Daarbij past wel de constatering dat het verbruik van hout en houtprodukten de laatste 10 jaren geleidelijk is afgenomen van 18 naar 16 miljoen m³ r.e.

Bos en hout in Portugal

Het bos

Portugal, met 10 miljoen inwoners, heeft een oppervlakte van 8,8 miljoen ha. Daarvan is bijna 3 miljoen ha bosgrond waarvan 2,6 miljoen gesloten bos. Dit bestaat hoofdzakelijk uit de Pinussoorten zeeden en grove den (45%) en uit steen- en kurkeik (40%). Verder is voor de houtproduktie van belang de eucalyptus (7%).

Veel van het bos, waarschijnlijk meer dan 90%, is particulier eigendom, echter met een gemiddelde bezitsgrootte van minder dan 2 ha! De staande houtvoorraad in het gesloten bos belooft een totaal van 190.000 miljoen m³. De gemiddelde aanwas per jaar bedraagt bijna 4,5 m³.

Portugal heeft grote bebossingsplannen in uitvoering volgens een programma dat beoogt in 5 jaar 150.000 ha aan te leggen. Aan het einde van het eerste jaar, 1982, was 15.000 ha uitgevoerd.

Evenals in Spanje is brand de grootste vijand van het bos.

Hout en houtprodukten

Voordat iets gezegd zal worden over hout en houtprodukten in Portugal moeten enkele andere bosprodukten worden genoemd die voor de economie van het land van belang zijn: Kurk, hars en eucalyptus-olie. Portugal levert met 200.000 ton maar liefst 50% van de wereldproduktie van *kurk*! Die wordt verwerkt in on-

geveer 600 bedrijven met 17.000 werknemers. Er bestaat een grote variatie van uit kurk vervaardigde produkten waarvan 90% wordt geëxporteerd.

Wat *hars* betreft is Portugal de op twee na grootste producent in de wereld na de Sovjet-Unie en China. De produktie is 120.000 ton per jaar. De hars wordt verwerkt in meer dan 50 destilleerderijen. Van de produkten wordt 90% geëxporteerd, waarvan twee derde naar de EG. De behoefte van de EG aan harsprodukten wordt voor 36% door Portugal gedekt!

Portugal en Spanje zijn de belangrijkste leveranciers van *eucalyptus-olie*, met een aanbod dat ongeveer de wereldvraag dekt. In Portugal zijn 9 destilleerderijen die uit 500 ton bladeren van *Eucalyptus globulus* 440 ton olie per jaar produceren.

De houtoogst in het Portugese bos in de laatste 10 jaren varieerde van 7,2 tot 9,2 miljoen m³ per jaar, met een gemiddelde van ruim 8 miljoen. Er is sprake van een stijgende tendens, met een onderbreking in de periode 1981-1982. In 1984 werd ruim 8,5 miljoen m³ geoogst. De gemiddelde samenstelling van de jaarlijkse oogst in de periode 1981-1983 is in tabel 3 weergegeven, ook weer gebaseerd op FAO-cijfers.

Tabel 3 Portugal (gemiddeld 1981-1983)

	× 1.000 m ³			
	oogst	import	export	verbruik
zaaghout				
– naaldhout	3.618	7	3	3.622
– loofhout	129	402	4	527
vezelhout ¹⁾	3.451	1	199	3.253
brandhout ²⁾	500	0	94	406
ander rondhout	100	0	22	78
totaal	7.798	410	322	7.886

¹⁾ Alleen rondhout.

²⁾ Import en export, incl. houtschool; 1 ton houtschool = 6 m³ rondhout in de tabel.

De produktie van chips en houtafval t.b.v. de fabricage van pulp en platen bedraagt, op rondhoutbasis, bijna 2 miljoen m³, de uitvoer daarvan 250.000 m³ (1983 en 1984). Deze cijfers liggen aanzienlijk hoger dan die van Spanje. (De FAO vermeldt overigens geen uitvoer van chips en houtafval door Portugal. Het hier genoemde kwantum komt uit gegevens die Portugal aan het Timber Committee in Genève leverde.)

Over de rondhoutprijzen in Portugal is ons weinig bekend behalve wat betreft vezelhout. Dat leverde begin 1984 per stère ontschorst hout franco fabriek in het geval van eucalyptus 2.000 esc. op (toen \$ 18) en in het geval van grenen 1.600 esc. (\$ 14,5). Op stam waren de prijzen resp. 950 esc. (\$ 8,5) en 740 esc. (\$ 6,5) per stère.

De prijs van het voor houtschool gebruikte brandhout was in 1984 1.600 esc. (\$ 14,5) per stère, ontschorst, franco fabriek, dus relatief hoog! Voor een goed begrip: Het overgrote deel van het als zodanig geregistreerde brandhout wordt tot houtschool verwerkt.

Een interessant gegeven is overigens dat de Portugese bevolking jaarlijks 3,8 miljoen m³ biomassa als brandstof gebruikt!

De traditionele bestemming van geëxporteerd Portugees vezelhout, overwegend eucalyptus, is Spanje; dat geldt ook voor chips en houtafval.

De export van Pinus-vezelhout is vanaf 1984 verboden;

dit geldt zowel rondhout als chips. Houtafval mag nog wel worden uitgevoerd. Men zal zich afvragen hoe dit moet als Portugal een EG-lidstaat is geworden; tenzij in een overgangsfase kan dan o.i. geen sprake zijn van een exportverbod uit economische overwegingen! De invoer van loofzaaghout komt hoofdzakelijk uit de tropen. Zo leverde Ivoorkust in 1982 50% van deze invoer.

Tabel 4 geeft een indruk van de Portugese balans van de belangrijkste *houtprodukten* (gebaseerd op FAO-cijfers). Daarbij verdient vermelding dat de binnenlandse vraag de laatste jaren sterk is gedaald.

Tabel 4 Portugal (gemiddeld 1981-1983)

	× 1.000 m ³ /ton ¹⁾			
	produktie	import	export	verbruik
gezaagd naaldhout	1.828	4	846	986
gezaagd loofhout	258	24	8	274
dwarssliggers	66	0	0	66
fineer	13	0	?	?
triplex	20	0	7	13
spaanplaten	389	0	94	295
vezelplaten	69	0	20	49
pulp	835	25	534	326
papier/karton	534	80	168	446

¹⁾ Ton voor pulp en papier/karton.

De export van gezaagd naaldhout, 45% van de productie, betreft voor meer dan 70% pallet-hout. De bestemming is vooral Engeland (in 1982 50%). Kistenhout maakt 12% van de export uit, bouw hout 18%. De prijzen van geëxporteerd pallethout waren in het eerste halfjaar van 1984 10.500 esc. (toen \$ 95) per m³ f.o.b. Kistenhout kostte in die tijd 17.000 esc. (\$ 162) f.o.b. De geëxporteerde pulp gaat vooral naar de EG (60%); 10% wordt door Spanje afgenomen. Naar schatting heeft Portugal ongeveer 1.500 zagerijen waarvan ruim 90% naaldhout verwerkt. Deze zagerijen gaan steeds meer op dunner hout over omdat zwaar hout moeilijk is te krijgen.

Verder waren er in 1982 8 spaanplatenfabrieken met een productiecapaciteit van 500.000 m³ en 2 vezelhoutfabrieken met 75.000 m³ capaciteit (hardboard).

De pulp- en papierindustrie in Portugal is verouderd. Het land telt 108 papierfabrieken, waarvan 86 kleine familiebedrijfjes die vooral met oud papier als grondstof werken en lokale markten voorzien. Deze industrie gaat nu schuil achter beschermende tarieven maar zal, om in EG-verband te kunnen concurreren, drastisch moeten saneren.

In totaal verbruikte de Portugese bevolking in 1981-1983 aan hout en houtprodukten, incl. brandhout en overig niet-industrieel rondhout, ongeveer 4,6 miljoen m³ rondhout-equivalenten per jaar. Daartegenover staat een jaarlijkse productie van 7,8 miljoen m³ rondhout, zodat een „surplus” resulteert van 3,5 miljoen m³ r.e. Daarmee wordt Portugal het enige EG-land dat geen hout-deficit heeft. Wat dit inhoudt zien we hierna.

Spanje, Portugal en de EG-houtbalans

Met Spanje en Portugal treden twee landen tot de EG toe die op het gebied van bos en hout echt wel iets voorstellen. Dat blijkt uit tabel 5.

Spanje: Exploitatie van eucalyptusbos.

Uit het voorgaande, uit tabel 5 en uit tabel 6, die het hoofdelijk verbruik weergeeft, kunnen we onder meer het volgende afleiden:

1. Het areaal gesloten, dus „echt” bos van de EG neemt door de toe treding van Spanje en Portugal met meer dan een kwart (28%) toe en de jaarlijkse houtoogst met bijna een kwart (24%). Dat is aanzienlijk meer dan de toename van de bevolking (18%). De toename van de houtvoorraad, dus van de basis voor de toekomstige houtoogst, blijft echter iets achter bij de uitbreiding van de bevolking.

Tabel 5 (gemiddeld 1981-1983)

	EG (10)EG (12) × 1.000.000		Verandering in %
Bevolking	272	320	+ 18
Oppervlakte (ha)			
- totaal	166	226	+ 36
- gesloten bos	33,5	43,0	+ 28
Houtvoorraad (m ³)	3.700	4.300	+ 16
Houtoogst (m ³)			
- totaal	92,3	114,1	+ 24
- zaaghout	42,7	50,9	+ 19
- vezelhout	22,7	33,0	+ 45
Productie			
- gezaagd hout (m ³ s)	24,8	29,5	+ 19
- houten platen (m ³ s)	15,6	18,0	+ 15
- pulp (ton)	5,2	7,4	+ 42
- papier/karton (ton)	24,1	27,3	+ 13
Netto import			
- totaal (m ³ r.e.)	120,0	116,0	- 3
- rondhout (m ³)	6,0	7,5	+ 7
- gezaagd hout (m ³ s)	22,3	22,2	0
- houten platen (m ³ s)	4,8	4,3	- 11
- pulp (ton)	7,9	7,4	- 6
- papier/karton (ton)	8,7	8,7	0
Totaal verbruik houtprodukten ¹⁾ (m ³ r.e.)	223,9	245,1	+ 9

¹⁾ Excl. binnenlandse papierproductie uit andere grondstoffen dan houtpulp.
Verbruik totaal = Verbruik (niet-industrieel rondhout + gezaagd hout + platen + pulp) + netto-import papier.

Tabel 6

	Jaarlijks verbruik per 1.000 inw. (1981-1983)		
	EG (10)	Spanje	Portugal
Rondhout			
- totaal	360	375	790
- niet-industrieel ¹⁾	85	60	50
Gezaagd hout (m ³ s)	175	90	135
Houten platen (m ³ s)	75	40	35
Papier/karton (ton)	120	75	45
Totaal hout- produkten ²⁾ (m ³ r.e.)	825	435	460
Idem zonder brandhout	740	410	420

¹⁾ Brandhout en paalhout.

²⁾ Excl. binnenlandse papierproductie uit andere grondstoffen dan houtpulp.

Verbruik totaal = Verbruik (niet-industrieel rondhout + gezaagd hout + platen + pulp) + netto-import papier.

2. De produktie van papier en karton in de EG neemt door de toetreding van Spanje en Portugal minder sterk toe dan de toename van de bevolking; dit betekent dus een achteruitgang. Daarbij moet dan ook nog worden vastgesteld dat het produktie-apparaat in de nieuwe lid-staten kwalitatief aanzienlijk minder voorstelt dan het gemiddelde in de huidige EG.

3. De produktie van pulp in de EG ondergaat door de uitbreiding een aanzienlijke verbetering. Portugal is van

belang als netto-exporteur van cellulose. De netto-import van pulp door de EG vermindert met 6%.

4. De gezaagd-houtbalans wordt niet verbeterd en ook niet verslechterd. De netto-invoer van de EG vermindert door de uitbreiding met ongeveer 100.000 m³ en dat is op een totale netto-import van 22,5 miljoen m³ niet merkbaar.

5. Met Spanje en Portugal komen twee landen in de Gemeenschap die een relatief laag verbruik van de houtprodukten per inwoner hebben. Het ligt maar iets boven de helft van het gemiddeld hoofdelijk verbruik in de „oude” EG van 10 lid-staten. Dat betekent dat, om op dat gemiddelde niveau te komen, het verbruik van houtprodukten in Spanje zou moeten toenemen met bijna 15 miljoen m³ rondhoutequivalenten en in Portugal met 3,6 miljoen m³. Dat zou bijna een verdubbeling van de huidige houttoegst in die twee landen vragen.

Dit geeft aan de in punt 1 gemaakte opmerkingen over het effect van de toetreding van Spanje en Portugal een minder optimistisch accent.

6. Gezien de waarde die beide nieuwe lid-staten hechten aan bosbouw en houtproductie mag verwacht worden dat hun toetreding tot de EG een positieve invloed zal hebben op het tot stand brengen van een communautair bos- en houtbeleid, iets dat tot nu toe een zeer moeizaam proces is. Interessant is in dit verband of de verwachting dat een toekomstig Spaans lid van de Europese Commissie de bosbouw in zijn portefeuille krijgt, bewaarheid zal worden.

ir. H. A. van der Meiden